

המוסד נגד אמ"ן

בספר "בעיניים פקוחות, ראש המוסד מתריע: האם ישראל מקשיבה?" (כינרת, זמורה-ביתן מוציאים לאור, 2011) מציג צבי זמיר, ראש המוסד במלחמת יום הכיפורים, את גרסתו למחדל הנורא ההוא. התרומה החשובה ביותר של הספר היא התיאור שהוא נותן ליחסיו עם "הטוב שבסוכנים", אשרף מרואן ועם ראש הממשלה דאז, גולדה מאיר

אשרף מרואן | צבי זמיר מכחיש בתוקף את טענתו של ראש אמ"ן לשעבר, אלי זעירא, שמרואן היה סוכן כפול ותוהו אם חשיפת שמו של מרואן על ידי זעירא לא "האיצה את נפילתו ממרפסת ביתו שבלונדון, אם לא הביאה לה ישירות"

אל"ם (מיל") אורי דרומי
לשעבר מפקד מערכות

מבוא

צבי זמיר, ראש המוסד במלחמת יום הכיפורים, מביא בספר הזה את גרסתו למחדל הנורא ההוא, שלמרות השנים שחלפו הוא עדיין כפצע מדמם המסרב להגליד. אנשי מודיעין אחרים - אלי זעירא, אריה שלו ויואל בן-פורת - כבר אמרו את דברם בנושא, ואורי בר-יוסף אף סיכם את הכשל המודיעיני בספרו הקלסי "הצופה שנרדם". גם הקברניטים - גולדה מאיר, משה דיין ודוד אלעזר (באמצעות חנוך ברטוב) - פרשו בפנינו זה מכבר את גרסאותיהם. ספרו של זמיר חשוב משום שהוא משלים את הצלע החסרה, זו של המוסד, שסיפק את ההתרעה המוחשית ערב המלחמה.

זמיר שואל שאלה שכבר ועדת אגרנט נדרשה לה: הרי ידיעות מתריעות למכביר היו לפני

המלחמה, ולכן "איך ייתכן שעל סמך אותן ידיעות העריך המוסד שהכוונה היא מלחמה, ואילו אמ"ן, עד 6 באוקטובר, דבק בטיעון שאין כוונה ליציאה למלחמה ולשיתוף פעולה אופרטיבי בין מצרים לסוריה?" (עמ' 172-173).

בתשובותיו הוא אינו מחדש הרבה. לדבריו, הכישלון נובע משלושה גורמים: היצמדות לאסטרטגיה הנאצרית (שמצרים אינה יכולה עדיין לצאת למלחמה) למרות הידיעות על שינויה; שיבושים בהפעלת תורת המודיעין, וביניהם הזנחת חקר הכוונות של האויב; ואולי הגרוע מכול, דבר שזמיר אינו מסוגל לעכלו ובוודאי שלא לסלוח לו - "עיוורון להכעיס" (עמ' 174-175), ובמילותיו שם: "אנשים שעד פרוץ המלחמה התבצרו בעמדתם, שלפיה הסבירות למלחמה נמוכה, סירבו להקשיב לכל דעה או אפילו עובדה שסתרה הערכה זאת, דחקו בכוחנות כל עמדה חולקת, ולשם כך אף לא היססו להסתיר מידע חיוני מהקברניטים". הדברים ידועים, ובכל זאת, בכל פעם הם מזעזעים מחדש.

התקפה חריפה על אלי זעירא

התרומה המקורית בספר היא בפרקים העוסקים ביחסיו של זמיר עם גולדה מאיר ועם "הטוב שבסוכנים", לדבריו, אשרף מרואן. זמיר מביע הערכה עמוקה לגולדה, שלדבריו גילתה יחס חם למוסד ולאנשיו, שהייתה מעורבת, ניחנה בכושר החלטה ובעיקר הייתה בעלת שכל ישר. גולדה, לדבריו, סיכמה את גישתה להערכות המודיעין שהניחו בפניה במילים פשוטות, משהו כמו: "אני לא גנרלית, אך כדי שאוכל לסמוך עליכם, הגנרלים, עליי להיות בטוחה שאתם יודעים על מה אתם מדברים". אמירה שלחה לא נס עד היום.

אשרף מרואן, המצרי שעבד בעבור המוסד ושנפל אל מותו ממרפסת בלונדון ב-2007, הוא גיבור נוסף בספר. תיאור פגישותיו של זמיר עם מרואן הוא מרתק. זמיר מכחיש בתוקף את טענתו של ראש אמ"ן לשעבר, אלי זעירא, שמרואן היה סוכן כפול ותוהה אם חשיפת שמו של מרואן על ידי זעירא לא "האיצה את נפילתו ממרפסת ביתו שבלונדון, אם לא הביאה לה ישירות" (עמ' 152).

דבריו על החשיפה הזאת של זעירא חריפים ומעידים על המשקעים האישיים הכבדים שהותירה המלחמה אצל גיבוריה. "החשיפה הזאת נגרמה במסגרת מסע מגמתית ומופקר של ראש אמ"ן לשעבר, שבמשך שנים עשה הכול כדי להפיץ כל מידע שיחזק את התזה שלפיה היה מרואן סוכן כפול שהטעה את ישראל... התיאוריה המופרכת הזאת נועדה להטיל את האחריות להפתעה המודיעינית על כתפי המוסד, שהפעיל את מרואן, ולנקות את מצפונם של אמ"ן והעומד בראשו, ששבו וטענו עד לערב 5 באוקטובר שלא תהיה מלחמה" (עמ' 152).

מדלג על פרטים לא נוחים

בחלקו הראשון של הספר מתאר זמיר את קורותיו בפלמ"ח ואת לחימתו בתש"ח, עת פיקד על ליווי שיירות בחזית ירושלים. הוא מצטט את יצחק לוי ("לויצה"), שבספרו "תשעה קבין" כתב בצדק כי "היה זה אחד הפרקים ההרואיים ביותר במלחמת השחרור שבו הוכיחו לוחמי הפלמ"ח והחי"ש רוח הקרבה ומסירות למופת בלוותם יום-יום את השיירות, בהגינם עליהן כשהם חשופים לאש".

אך טוב היה זמיר עושה אילו המשיך לצטט מלויצה ולא דילג על חלקו שלו בשיירת נבי דניאל, שבה היה מפקד הליווי לצד מפקד השיירה, מישאל שחם. "פיקוד השיירה לא התמקם בראש השיירה ככוח חלוץ", כותב לויצה. "כתוצאה מכך איבד את השליטה על גורל השיירה ואף ניתק עצמו ממנה לאחר מתן פקודת הנסיגה". כך נותרו אריה טפר וחבריו להילחם בערבים בנבי דניאל. יתרה מזו, כבר בפרשה היא התגלו ניצני הבעייתיות של ההתרעה המודיעינית, שכן המאזינים של הש"י (שירות הידיעות של ההגנה) דיווחו שהערבים עוסקים בהקמת מחסומים בדרכה של השיירה, וטייס של שירות האוויר שנשלח למקום אף ראה אותם במו עיניו ודיווח למפקדה. זמיר היה דווקא מקנה אמינות לכלל גרסתו בהמשך אילו לא גילה סלקטיביות בראשית ספרו.

הסיפור השלם על מערכות המודיעין כולן ועל יחסי הגומלים ביניהן עוד לא סופר במלואו. כאשר יסופר, בוודאי יוקדש שם פרק למלחמת לבנון הראשונה, שהתבססה על מודיעין ועל הערכות שהביא דווקא המוסד, ולפיהם הפלנגות הנוצריות הן בעלות ברית אמינות שניתן לסמוך עליהן גם בשגרה וגם במלחמה. דווקא אמ"ן, שהפגין הסתייגות, ספג את המהלומה כשהתנפצה התזה בסמטאות סברא ושתילה. בינתיים, ספרו של זמיר הוא נדבך חשוב בדרך להיסטוריה המלאה יותר של הנושא הזה, שחשיבותו נרמזת לציבור בימים אלה על רקע השאלה האיראנית.

